

11. Code Civil de la Belgique le 21 mars, 1804. *Législation belge*. URL: http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=fr&la=F&cn=1804032133&table_name=loi (date of access: 30.01.2019).
12. Ferrad F., Braat B. Property relationship between spouses. National report: France // Commission on European Family Law. URL: <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/France-Property.pdf> (date of access: 30.01.2019).
13. Spanish Civil Code (approved by Royal Decree of July 24, 1889 with further amendments as on 2009). URL: http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=221320 (date of access: 30.01.2019).
14. Código Civil Português (DL n.º 47344/66, de 25 de Novembro de 1966). URL: http://www.pgdlisboa.pt/leis/lei_mostra_articulado.php?nid=775&tabela=leis&ficha=1&pagina=1&so_miolo= (date of access: 30.01.2019).
15. Civil Code of Malta adopted 11th February, 1870 with further amendments as on 2016. URL: <http://www.justiceservices.gov.mt/DownloadDocument.aspx?app=lom&itemid=8580&l=1> (date of access: 30.01.2019).
16. Act V of 2013 on the Civil Code of Hungary. URL: https://tdziegler.files.wordpress.com/2014/06/civil_code.pdf (date of access: 30.01.2019).
17. Ustawa RP z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego. URL: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19640430296> (date of access: 30.01.2019).
18. Principles of European Family Law regarding Property Relations between Spouses // Commission on European Family Law. URL: <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Principles-PRS-English1.pdf> (date of access: 30.01.2019).

Prostybozhenko O. «Community debt» in the system of spouses' obligations under family law of European states

The paper is devoted to studying the responsibilities for spouses' debts that are prescribed by legislations of European counties. European approaches to the concept of community debt is analyzed as well as features of community debt and scope of each spouses' responsibilities are determined.

Keywords: spouses' debt, community debt, community property, community of property, joint and several obligation, creditor, debtor.

ОСОБЛИВОСТІ ІНСТИТУТУ ПАТРОНАТНОГО ВИХОВАННЯ

<https://doi.org/10.32849/2409-9201.2019.19.22>

Резнік Г. О.,

кандидат юридичних наук, учений секретар НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України

У статті досліджено інститут патронатного виховання як особлива форма виховання дитини на період подолання нею, її батьками або іншими законними представниками складних життєвих обставин. Виокремлено особливості виховання дитини в сім'ї патронатного вихователя.

Ключові слова: сім'я, діти, патронат, патронат над дітьми, патронатний вихователь, сім'я патронатного вихователя.

Патронат є однією з особливих форм виховання дітей, які залишились без батьківського піклування. Зазначені правовідносини регулюються главою 20 Сімейного кодексу України [1].

Сімейний кодекс України (ст. 252) визначає патронат над дитиною як тимчасовий догляд, виховання та реабілітацію дитини в сім'ї патронатного вихователя на період подолання дитиною, її батьками або іншими законними представниками складних життєвих обставин.

Із наведеного вище визначення можна виділити основну умову, за якої можливе влаштування дитини до сім'ї патронатного вихователя, а саме – наявність складних життєвих обставин.

Сімейний кодекс України не дає визначення поняттю «дитина, яка опинилась у складних життєвих обставинах». Про дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, згадується у Порядку ведення службами у справах дітей обліку дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, затвердженому наказом Міністерства соціальної політики України від 20.01.2014 № 27 [2]. Зокрема, відповідно до п. 2 Порядку підставами для взяття дитини на облік дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, є:

– проживання в сім'ї, у якій батьки або особи, які їх замінюють, ухиляються від виконання своїх обов'язків з виховання дитини, а саме: коли вони без поважних причин не піклуються про фізичний і духовний розвиток дитини, її навчання, підготовку до самостійного життя, зокрема, не забезпечують

необхідного харчування, медичного догляду, лікування дитини, що негативно впливає або може вплинути на її фізичний розвиток, не створюють умов для отримання нею освіти;

- скоєння фізичного, психологічного, сексуального, економічного насильства над дитиною, жорстоке поводження з нею або загроза його вчинення;
- залучення дитини до найгірших форм дитячої праці;
- систематичне самовільне залишення дитиною місця постійного проживання;
- переміщення дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, з тимчасово окупованої території або району проведення антитерористичної операції.

Складні життєві обставини дитини можуть включати одну, декілька або всі перелічені у цьому пункті підстави, які повинні обов'язково враховуватись при здійсненні її соціального захисту та соціальної роботи з нею. При цьому при взятті дитини на облік повинна бути визначена домінуюча підстава (підстава, яка мала найбільший негативний вплив на стан її здоров'я та розвитку).

У науковій літературі звертається увага на те, що патронат (патронаж) – не тільки форма влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а й форма соціального обслуговування, переважно в домашніх умовах, окремих фізичних осіб певних категорій і форма державного нагляду за особами, які звільнилися після відбування покарання, та надання їм соціальної допомоги, форма державної служби [3].

Сімейний патронат як інновація забезпечення права дитини на сім'ю, нова комплексна послуга вразливим сім'ям з дітьми передбачає: тимчасовий догляд і виховання дитини, яка опинилася у складних життєвих обставинах, у сім'ї патронатних вихователів і водночас надання фахівцями соціальної сфери інтенсивних підтримуючих послуг біологічній сім'ї дитини для відновлення її здорового функціонування. Влаштування дитини в сім'ю патронатних вихователів надає їй можливість уникнути досвіду інституційної опіки (тимчасового влаштування в притулок для дітей/центр соціально-психологічної реабілітації дітей, лікарню), частково відновити особистісний потенціал, компенсувати деприваційні порушення через отримання досвіду позитивних міжособистісних стосунків, ознайомлення й прийняття нових моделей поведінки, сім'ї [4].

Законом чітко передбачено, що сім'я патронатного вихователя – це сім'я, в якій за згоди всіх її членів повнолітня особа, яка пройшла спеціальний курс підготовки, виконує обов'язки патронатного вихователя на професійній основі. При цьому патронатний вихователь – це особа, яка за участю членів сім'ї надає послуги з догляду, виховання та реабілітації дитини у своїй сім'ї.

Вважається, що ключовими завданнями патронатних вихователів є: 1. Формування відчуття безпеки дитини. 2. Забезпечення переживання дитиною якомога більше позитивних емоцій від теплих, дружніх, довірливих стосунків з патронатними вихователями. 3. Розвиток базової довіри до інших людей. 4. Допомога дитині в регуляції власних емоцій, бажань, поведінки. 5. Розвиток самоусвідомлення, формування здорової ідентичності та самооцінки [4].

При цьому патронатним вихователем може бути громадянин України, який має досвід виховання дитини, відповідні житлові умови для надання послуг з догляду, виховання та реабілітації дитини у своєму помешканні.

Визначаючи коло осіб, які не можуть бути патронатними вихователями, СК України відсилає до ст. 212, якою визначені особи, які не можуть бути усиновлювачами, а саме, особи:

- 1) обмежені у дієздатності;
- 2) визнані недієздатними;
- 3) позбавлені батьківських прав, якщо ці права не були поновлені;
- 4) були усиновлювачами (опікунами, піклувальниками, прийомними батьками, батьками-вихователями) іншої дитини, але усиновлення було скасовано або визнано недійсним (було припинено опіку, піклування чи діяльність прийомної сім'ї або дитячого будинку сімейного типу) з їхньої вини;
- 5) перебувають на обліку або на лікуванні у психоневрологічному чи наркологічному диспансері;
- 6) зловживають спиртними напоями або наркотичними засобами;
- 7) не мають постійного місця проживання та постійного заробітку (доходу);
- 8) страждають на хвороби, перелік яких затверджений центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я;
- 9) є іноземцями, які не перебувають у шлюбі, крім випадків, коли іноземець є родичем дитини;
- 10) були засуджені за злочини проти життя і здоров'я, волі, честі та гідності, статевої свободи та статевої недоторканності особи, проти громадської безпеки, громадського порядку та моральності, у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, а також за злочини, передбачені ст. 148, 150, 150-1, 164, 166, 167, 169, 181, 187, 324, 442 КК України, або мають непогашену чи не зняту в установленому законом порядку судимість за вчинення інших злочинів;
- 11) за станом здоров'я потребують постійного стороннього догляду;
- 12) є особами без громадянства;
- 13) перебувають у шлюбі з особою, яка відповідно до пунктів 3–6, 8 і 10 даного переліку не може бути усиновлювачем.

Загалом, не можуть бути патронатними вихователями інші особи, інтереси яких суперечать інтересам дитини.

Термін перебування дитини в сім'ї патронатного вихователя встановлюється органом опіки та піклування і не може перевищувати трьох місяців. Однак у разі наявності обставин, що обґрунтовують необхідність і доцільність перебування дитини в сім'ї патронатного вихователя понад зазначений термін, орган опіки та піклування може його продовжити. При цьому загальний термін перебування дитини в сім'ї патронатного вихователя не може перевищувати шість місяців.

Принагідно зазначимо, що до сім'ї патронатного вихователя можуть бути одночасно влаштовані тільки діти, які є між собою рідними братами та сестрами, або діти, які виховувалися в одній сім'ї.

Ключовим у контексті теми, що розглядається, є розуміння того, що патронат передбачає наявність договору про патронат над дитиною. Так, за договором про патронат над дитиною орган опіки та піклування влаштовує дитину, яка перебуває у складних життєвих обставинах, в сім'ю патронатного вихователя.

Договір про патронат над дитиною укладається в письмовій формі і припиняється у разі прийняття органом опіки та піклування рішення про повернення дитини до її батьків, інших законних представників, її усиновлення, встановлення над нею опіки чи піклування, влаштування її на виховання в сім'ю громадян (прийомну сім'ю чи дитячий будинок сімейного типу) або до дитячого закладу, закладу охорони здоров'я, навчального або іншого закладу, а також у разі досягнення дитиною повноліття, смерті дитини чи патронатного вихователя.

Розірваний договір, що розглядається, може бути за згодою сторін або за рішенням органу опіки та піклування, суду у разі невиконання патронатним вихователем своїх обов'язків за договором.

У контексті теми, що розглядається, слід звернути увагу на такий ключовий момент, а саме, на те, що для влаштування дитини в сім'ю патронатного вихователя потрібна згода дитини, якщо вона досягла такого віку та рівня розвитку, що може її висловити, що повністю кореспондується із відповідною статтею СК України, а саме, з ч. 1 ст. 171 СК, яка визначає, що дитина має право на те, щоб бути вислуханою батьками, іншими членами сім'ї, посадовими особами з питань, що стосуються її особисто, а також питань сім'ї. Також влаштування дитини в сім'ю патронатного вихователя здійснюється за письмовою згодою її батьків, інших законних представників. У разі якщо мати чи батько дитини є неповнолітніми, крім їхньої згоди на влаштування дитини в сім'ю патронатного вихователя потрібна згода їхніх батьків. Влаштування дитини в сім'ю патронатного вихователя здійснюється без згоди батьків, інших законних представників у разі відібрання у них дитини, відсутності відомостей про місце їх перебування, а також за наявності безпосередньої загрози життю чи здоров'ю дитини.

Принагідно зазначимо, що на період перебування дитини в сім'ї патронатного вихователя за нею зберігається право на аліменти, пенсію, інші соціальні виплати, а також на відшкодування шкоди у зв'язку з втратою годувальника, які вона мала до влаштування в сім'ю патронатного вихователя.

Дитина, влаштована в сім'ю патронатного вихователя, має право підтримувати особисті контакти з батьками та іншими родичами, а також має інші права, визначені законодавством.

Натомість патронатний вихователь зобов'язаний:

- 1) забезпечити дитину житлом, одягом, харчуванням тощо;
- 2) створити дитині умови для навчання, фізичного та духовного розвитку;
- 3) співпрацювати з батьками, іншими законними представниками дитини задля подолання складних життєвих обставин у межах та у спосіб, визначені органом опіки та піклування;
- 4) забезпечити надання чи доступ до послуг, визначених договором про патронат над дитиною;
- 5) сприяти контактам дитини з батьками, іншими законними представниками, родичами, крім випадків, коли батьки позбавлені батьківських прав або в судовому порядку обмежені у праві спілкування з дитиною.

Окремої уваги потребує питання про оплату послуг зі здійснення патронату над дитиною, оскільки патронатні вихователі, на відміну від опікунів та піклувальників, виконують обов'язки, перелічені вище, платно. Відтак оплата послуг патронатного вихователя та виплата соціальної допомоги на утримання дитини в сім'ї патронатного вихователя здійснюються за рахунок коштів місцевих бюджетів у розмірі та порядку, визначених Кабінетом Міністрів України. При цьому при влаштуванні дитини в сім'ю патронатного вихователя її батьки не звільняються від обов'язку щодо утримання дитини.

Отже, викладене вище надає можливість виокремити особливості такої форми влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, як патронат, а саме:

– патронат є особливою оплачуваною, строковою (від 3-х до 6-ти місяців) послугою з виховання дітей на період подолання дитиною, її батьками або іншими законними представниками складних життєвих обставин, що виражена у формі письмового договору;

– патронат, насамперед, передбачає догляд, виховання та реабілітацію дитини;

– для влаштування дитини в сім'ю патронатного вихователя потрібна згода дитини її батьків, інших законних представників та згода всіх членів сім'ї патронатного вихователя;

- при влаштуванні дитини в сім'ю патронатного вихователя її батьки не звільняються від обов'язку щодо утримання дитини;
- на період перебування дитини в сім'ї патронатного вихователя за нею зберігається право на аліменти, пенсію, інші соціальні виплати, а також на відшкодування шкоди у зв'язку з втратою годувальника, які вона мала до влаштування в сім'ю патронатного вихователя;
- одночасно до сім'ї патронатного вихователя можуть бути влаштовані лише діти, які є між собою рідними братами та сестрами, або діти, які виховувалися в одній сім'ї.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-ІІ // Відомості Верховної Ради України. 2002. № 21. Ст. 135.
2. Про Порядок ведення службами у справах дітей обліку дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах: наказ Міністерства соціальної політики України від 20.01.2014 № 27 URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0216-14> (дата звернення: 06.12.2018).
3. Зілковська Л. М. Недоліки законодавства про патронат над дітьми та шляхи його вдосконалення // Держава і право. К., 2007. Вип. 38. С. 381–389.
4. Петрович Ж. В. Теоретичні основи патронату над дітьми // Соціальна педагогіка: теорія та практика. 2014. № 1. С. 88–89.

Reznik H. Features of the institute of patronatic education

The article investigates the institution of patronage education as a special form of education of the child for the period of overcoming it, its parents or other legal representatives of difficult life circumstances. The peculiarities of the upbringing of the child in the family of patron educator are singled out.

Keywords: family, children, patronage, patronage over children, patronage teacher, family patron educator.

ПРАВОВА ПРИРОДА ГРОШЕЙ

<https://doi.org/10.32849/2409-9201.2019.19.23>

Чаплян С. Є.,

аспірант НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України

Розглянуто основні характеристики грошей як об'єктів цивільних прав та їх співвідношення з іншими об'єктами. Зважаючи на специфічні особливості грошей, запропоновано кваліфікувати їх як особливий об'єкт цивільних прав.

Ключові слова: гроші; об'єкти цивільних прав.

Постановка проблеми. Інститут грошей є одним з найдавніших у цивільному праві, але одночасно – одним з найбільш динамічних в умовах сучасної економіки, що спричиняє трансформацію традиційного уявлення про гроші. Такі зміни не лише тягнуть за собою коригування класифікації грошових коштів, а й вимагають уточнення їх правової природи, оскільки усталені категорії і підходи вже не відповідають реаліям грошового обороту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Чимало науковців, від стародавніх часів і до сьогодні, присвячували свої роботи теоретичним розробкам природи грошей. Серед них виділимо фундаментальні роботи Аристотеля, К. Маркса, Г. Кнаппа, Л. А. Лунца, В. О. Лапача, Ф. Хайека, В. М. Усоскіна, М. Фрідмана [1–8]. Серед сучасних вчених вказана проблематика є предметом досліджень таких вчених, як: Ф. Мішкін, Г. Менк'ю, Н. М. Розанова, О. П. Підцерковний [9–12] та інші.

Метою статті є дослідження правової природи грошей та їх місця в системі об'єктів цивільних прав.

Матеріали та методи. Методологічну основу дослідження склали, передусім, порівняльно-правовий метод та метод історичного аналізу в поєднанні з іншими методами наукових досліджень (індукції, дедукції, абстракції тощо).

Результати дослідження. Дискусія про місце грошей в системі об'єктів цивільних прав має давню історію, проте і до цього часу дане питання розглядається дослідниками абсолютно під різними кутами зору. Історично, протягом тисячоліть, в якості грошей використовувалися предмети матеріального світу, що зумовило традиційне «речове» їх сприйняття. Зазначену традицію успадкувало, зокрема, й українське законодавство, що прямо впливає зі змісту ст. 177, 718 Цивільного кодексу України [13]. Разом з тим поряд з традиційними грошима у матеріальній формі (готівкою) в сучасному